

PREFACI

Omissió desdenyosa, hostilitat desmesurada, rebuig arrogant, atenció marginal, cooptació parcial i intolerància selectiva: aquestes són algunes de les estratègies que els intel·lectuals de l'*establishment* han adoptat al llarg del temps per respondre al desafiament que va llançar un pensador nascut fa dos-cents anys a Trèveris. I, tanmateix, ara que ja hem començat la tercera dècada del segle XXI, de vegades sembla que les veritables idees de Karl Marx mai no han estat tan actuals ni han suscitat tant de respecte i interès com avui.

Des que va esclatar la darrera crisi del capitalisme, el 2008, Marx ha tornat a estar de moda. En contra dels pronòstics que es van fer després de la caiguda del mur de Berlín, quan se'l va relegar a l'oblit perpetu, les idees de Marx tornen a ser objecte d'anàlisi, desenvolupament i debat. Molts estudiosos han començat a plantejar noves preguntes sobre un pensador que sovint es va identificar erròniament amb el «socialisme realment existent» i que després de 1989, de cop i volta, es va deixar de banda.

Diaris i revistes de prestigi amb un nombre de lectors considerable han descrit Marx com un teòric molt actual i de gran visió de futur. Avui és tema d'estudi i debat en cursos universitaris i congressos internacionals de gairebé tot arreu. Els seus escrits, reimpressos o trets a la llum en noves edicions, han reaparegut a les prestatgeries de les llibreries, i l'estudi de la seva obra, després de vint anys de silenci quasi absolut, ha adquirit un impuls creixent,

a vegades amb resultats importants i innovadors. Els anys 2017 i 2018 van aportar més intensitat a aquest *revival* o recuperació de Marx gràcies a nombroses iniciatives que es van dur a terme arreu del món amb motiu del 150è aniversari de la publicació d'*El capital* i del bicentenari del seu naixement.

La represa de la publicació el 1998 de la *Marx-Engels-Gesamtausgabe* (MEGA²), l'edició historicocrítica de les obres completes de Marx i Engels, ha estat especialment decisiva per a la revaloració general de l'obra de Marx. Ja n'han aparegut vint-i-vuit volums, i n'hi ha d'altres que estan en procés d'edició. Aquests volums contenen noves versions d'algunes obres de Marx (com *La ideologia alemanya*), tots els manuscrits preparatoris d'*El capital* des de 1857 fins a 1881, totes les cartes que va enviar i que va rebre durant la seva vida, i aproximadament dos-cents quaderns que inclouen extractes de les seves lectures i les reflexions que li van suscitar. Aquests quaderns constitueixen el taller de la seva teoria crítica i ens mostren, d'una banda, el complex itinerari del seu pensament i, de l'altra, les fonts en què es va basar per desenvolupar les seves idees.

Els inestimables volums de l'edició de la MEGA² –molts dels quals només estan disponibles en alemany i, per tant, accessibles encara només per a petits cercles d'investigadors– ens mostren un autor molt diferent del que nombrosos crítics, o autoproclamats deixebles, han presentat durant tant de temps. La publicació de materials de Marx fins ara desconeguts, juntament amb interpretacions innovadores de la seva obra, ha obert nous horitzons de recerca i ha demostrat, amb més claredat que mai, la seva capacitat per examinar les contradiccions de la societat capitalista a escala mundial i en àmbits que van més enllà del conflicte entre el capital i el treball. No és exagerat dir que, d'entre els grans clàssics del pensament polític, econòmic i filosòfic, la percepció de la figura de Marx és la que més ha canviat durant les primeres dècades del segle XXI.

Els avenços en la recerca, combinats amb el canvi de les condicions polítiques, suggereixen que l'actualització de la interpretació del pensament de Marx és un fenomen destinat a continuar. Publicacions recents han demostrat que Marx va aprofundir moltes qüestions –sovint subestimades, o fins i tot ignorades, pels estudiosos de la seva obra– que estan adquirint una importància crucial per a l'agenda política de la nostra època. Entre aquests temes

figuren la qüestió ecològica, les migracions, la crítica del nacionalisme, la llibertat individual dins de l'esfera econòmica i política, l'emancipació de gènere, el potencial emancipador de la tecnologia i les formes de propietat col·lectiva no controlades per l'estat.

A més, Marx va investigar en profunditat les societats de fora d'Europa i es va expressar sense embuts contra els estralls del colonialisme. També va criticar els pensadors que utilitzaven categories pròpies del context europeu per analitzar zones perifèriques del planeta. Marx va posar en guàrdia envers els qui no observaven les distincions necessàries entre els fenòmens i, sobretot després dels seus avenços teòrics a la dècada de 1870, es va mostrar molt cautelós a l'hora de traslladar les categories interpretatives a àmbits històrics o geogràfics completament diferents. Tot això és més evident avui dia, malgrat l'escepticisme que continua estant de moda entre determinats sectors acadèmics. Així, trenta anys després de la caiguda del mur de Berlín, ara és possible llegir un Marx molt diferent del teòric dogmàtic, economicista i eurocèntric que s'ha fet circular durant tant de temps. Per descomptat, en el seu immens llegat literari s'hi poden trobar una sèrie d'afirmacions que suggereixen que el desenvolupament de les forces productives està portant a la dissolució del mode de producció capitalista. Però seria un error atribuir-li la idea que l'adveniment del socialisme és una fatalitat històrica. De fet, per a Marx, la possibilitat de transformar la societat depenia de la classe obrera i de la seva capacitat, a través de la lluita, de canviar el món.

Si es reconsideren les idees de Marx a la llum dels canvis ocorreguts des de la seva mort, resulten molt útils per comprendre la societat capitalista, però també donen pistes sobre el fracàs de les experiències socialistes al segle xx. Per Marx, el capitalisme no és una organització de la societat on els éssers humans, protegits per normes jurídiques imparcials capaces de garantir la justícia i l'equitat, gaudeixen d'una veritable llibertat i viuen en una democràcia consumada. En realitat, estan degradats a mers objectes, la funció principal dels quals és produir mercaderies i beneficis per a altres. Però si el comunisme pretén ser una forma superior de societat, ha d'afavorir les condicions que permetin «el desenvolupament ple i lliure de tots els individus». En contrast amb l'equiparació del comunisme amb la «dictadura del proletariat», que molts dels

«estats comunistes» propugnaven en la seva propaganda, cal tornar a examinar la definició de Marx de la societat comunista com «una associació d'éssers humans lliures».

Aquest llibre –que conté contribucions de destacats estudiosos internacionals– presenta un Marx en molts sentits diferent del que han donat a conèixer els corrents dominants del socialisme del segle xx. El seu objectiu és doble: reobrir el debat, crític i innovador, sobre els temes clàssics del pensament de Marx i desenvolupar una anàlisi més profunda de determinades qüestions a les quals, fins ara, s'ha prestat relativament poca atenció. La intenció del volum és contribuir a acostar Marx tant als que pensen que ja s'ha escrit tot sobre la seva obra com a una nova generació de lectors que encara no s'han enfrontat seriosament als seus escrits.

No cal dir que avui no ens podem basar, sense més, en el que Marx va escriure un segle i mig enrere. Però tampoc no hem de descartar a la lleugera el contingut i la claredat de les seves anàlisis, ni deixar d'esgrimir les armes crítiques que ens va oferir per repensar una societat alternativa al capitalisme.

Marcello Musto